

Јасмина Б. Тешовић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Студент докторских студија

УДК 821.161.1.09-32 Достојевски Ф. М.
Оригинални научни рад
Примљен: 30. септембар 2019.
Прихваћен: 15. новембар 2019.

ОБРЕД САМОЖРТВОВАЊА У ПРИПОВЕЦИ „САН СМЕШНОГ ЧОВЕКА” Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГ

Ајсџракиј: У раду се бавимо тумачењем приповетке „Сан смешног човека” Ф. М. Достојевског, с нагласком на анализи обредне парадигме саможртвовања. Циљ рада је да покаже измењен карактер обреда жртвовања, што је у овом остварењу постигнуто помоћу суицидалног мотива. Након што почини суицид у сну, јунак сања рајску планету, али се његове спознаје о загробном животу могу само делимично подвести под искупитељску жртву Исуса Христа, на начин потпуне особне промене јунака и његовог поимања живота након буђења. Јер, остварење раја на земљи, задатак којем се јунак Достојевског на јави посвећује, остаје нешто тешко оствариво и готово немогуће, чиме ова прича руског писца до краја задржава своју двосмислену поруку.

Кључне речи: обред, жртва, сан, суицид, Христ, Достојевски.

1. УВОД

Главни и неименовани јунак приповетке „Сан смешног човека” Ф. М. Достојевског, савладан тугом и очајањем, једне вечери сања како одузима себи живот пуцњем из пиштоља. У сну он одлази на рајску планету, двојницу Земље, борави на њој, види рај и упознаје људе који ту живе, али ненамерно успева да их „исквари” донесећи им патњу, болести, невоље и смрт. Након буђења из сна, јунак из основе мења уверења о себи и свом додашњем начину живота, започиње хришћанско мисионарење и покушава да личним примером увери људе како је рај на Земљи могуће остварити у року од сат времена: само када бисмо сви пристали на Христов налог да волимо ближње онако како волимо себе. Достојевски никада не приказује своје ликове у развоју, него их фиксира у тренуцима њихових судбоносних деловања (Калезић 1965: 15). Писац је то чинио зато што је разумео да су

разлози за одређене људске поступке много замршенији и разноликији него што то изгледа, па се ретко оцртавају јасно, а истина се тада чини немогућом. „Он [Достојевски] у неким својим основним идејама утврђује како је човек биће које се на све навикава, али и како га двојне, увек супротне мисли које се стално у њему сукобљавају свега раздиру, претварајући га у камено ћутање, изобличену искреност или интелектуалну побуну” (Калезић 1965: 15). Тако је и са смешним човеком.

Покретање истраживачког питања у вези са обредом саможртвовања у овој приповеци мотивисано је двосмисленошћу завршетка саме приче. Као што остварење јунакове мисије у свету остаје заувек упитно, тако и његовим спознајама о загробном животу претходи чин суицида. Иако је самоубиство остварено једино у сну, намера да се почини и на јави била је такође веома снажна и дуго припремана. Претпоставка од које у раду полазимо односи се на то да се суицидални чин на једној равни тумачења може приближити теоријама жртвеног обреда, односно конкретном чину саможртвовања. То значи да јунак симболички жртвује себе да би заузврат освојио нове спознаје о животу и људима, после чега он заиста мења своја схватања и понашање. Та промена је неизоставна тачка, којој од почетка приче тежи нарација. Истовремено, суицид нема додирних тачака са жртвоприношењем, јер у себи носи самовољу човека, а не добитак некаквог натприродног својства, на чему се заснива, рецимо, обредна теорија *gара за узгарје*. На овај начин, зависно од склоности и ставова читалаца, јунаково поступање се може доживети као одистинско жртвовање дотадашњег себе и промена живота, корак ближе ка Христу, али и као једно неуспело жртвовање ком је, у ствари, претходила намера да се нестане заувек.

Поистовећивање са многим јунацима, као и страст за продорима у суштину, код Достојевског су понекад толико пренапрегнути да се често не зна на чијој су страни његове симпатије. Слично је и у овој приповетки. Ипак, много важније од тога јесте да Достојевски као писац у својим делима страсно брани човекову личност, убеђен да човек никада не може да заборави да је човек, односно да у свакоме постоји нешто људско (Калезић 1965: 17–19). То „нешто” тумачи су углавном називали христоликим човековим потенцијалом (нпр. Драган Стојановић, Владета Јеротић). Истовремено, има и тумача који упозоравају на то да Достојевски није био филозоф ни теолог, тако да се о дијалектици његовог веровања и неверовања може и данас дискутовати: „Што је више настојао да учврсти своју веру, то му се, у њему самом, јаче противило неверовање” (Милер-Лаутер 1986: 101–102). Достојевски је у својим најважнијим делима неизоставно желео да учврсти веровање, али је истовремено постигао афирмисање неверовања.

2. КВАРЕЊЕ ОБРЕДА¹

Редован романијерски поступак Достојевског, који његовим романима даје чврсту структуру, попут структуре античких трагедија, јесте кварење ритуала као увод у злочин. Према Миодрагу Павловићу, значај овог редоследа (од ритуала ка злочину) није само литераран, већ представља и једно поглавље у сазнавању људске природе, као и њене судбине у модерним временима. Тако кварење обреда „може да дође и одозго, као да се квари сам космички ред и да поремећај долази као осуда од онога ко је обреде прописао” (Павловић 1987: 221). Одлуку о кварењу венчања у роману *Идиот* доноси сама Настасја Филиповна, за чим непосредно следи њена смрт, а починилац убиства је баш онај од кога је несрећна жена очекивала спас. Ма колико одлука била ирационална, она је ипак људска. Са друге стране, узрок кварења обреда погребена и посвећења оца Зосиме у роману *Браћа Карамазови* није у равни људске моћи. „Неке друге, више и мање докучиве моћи но што су људске, одлучиле су о томе да ли ће његова аскеза као облик себепжртвовања бити прихваћена, и његов живот после смрти – освешен” (Павловић 1987: 220). Дакле, два обреда покварена су у најважнијим сценама романа *Идиот* и *Браћа Карамазови* – обред венчања којим се посвећује веза између мужа и жене, односно погребни обред који треба да посвети везу између човека и Бога.

Међутим, у роману *Бесови*, романијерска схема Достојевског нам још показује и како се кваре ритуали јавног живота у малом, провинцијском граду. По речима Миодрага Павловића, сви инциденти на поселима и прославама у овом роману чине да се ниједан облик заједничке свечаности не може завршити другачије до испадима, поругом или срамом. У нападима предњачи Ставрогин, полуплемић, умни човек који је одустао од свих занимања. „Његова абдикација од друштвених одговорности постаје један негативни ангажман” (Павловић 1987: 222). У роману делују разорно и чланови завереничке групе, коју организује и предводи анархиста Петар Верховенски. Потпуно кварење обичаја у руској провинцији Достојевски заокружује сценом рађања детета, чији је отац заправо Ставрогин, а не Шатов, како се мисли.

Покварен обред венчања у роману *Идиот*, као и покварен обред сахране у роману *Браћа Карамазови*, употпуњује се кварењем тренутка рађања новог људског бића у роману *Бесови*: „Покварене су дакле три основне

---

¹Кварење обреда (ритуала) подразумева да се, било људском одлуком било неким ирационалним догађајем, уништи чин венчања, посвећења, погребна, али и било која позитивна људска традиција или навика. Уз то, сваки покварен обред води у злочин (Павловић 1987: 220). Тиме се потврђује модерност Достојевског као ствараоца, односно његов отклон од поезике реализма (Калезић 1965: 13).

тачке у којима се слави и посвећује људска егзистенција. Све је спремно за злочин који се убрзо и догађа” (Павловић 1987: 223). По мишљењу Миодрага Павловића, Достојевски је у роману *Бесови* осликао не само раздвајање основне обредности и злочине према којима тај расцеп води, него и једну страхоту која, у ствари, остаје у сенци: Шатов, Ставрогин и Кирилов пред смрт имају привиђење или присуство нечег што је страшније од отуђења у данас уобичајеном смислу речи. Шатов прихвата дете које није његово, пред Кириловим на крају стоји заступник идеја које нису његове, а Ставрогин води последњи разговор са свештеником вере коју овај заправо не заговара: „Све супротно од жељеног или бар одговарајућег показује да је свака од три побројане личности остала без било каквог упоришта у овом свету” (Павловић 1987: 225).

Наратив приповетке „Сан смешног човека” такође се може посматрати кроз призму кварења ритуала у јавном животу модерног Петрограда, где јунак из приче Достојевског живи. Сусрет у ноћи са девојчицом која га преклиње да јој помогне, на шта смешни човек одговара срџбом и виком, терајући је од себе, представљао би у овом тумачењу „инцидент”, испад, један негативан поступак. Одлука човека да не помогне детету у невољи људска је, попут одлуке Настасје Филиповне, премда ће оно што се надаље буде дешавало са јунаком посведочити и о неким другим, недокучивим моћима, које су преузеле примат у његовом животу, спасле га сигурног злочина на јави – суицида – сном о рају и визијама што су потом уследиле. Спасавали и смешног човека божанство, као што младој Ифигенији у Еурипидовој драми *Ифигенија на Аулиди* помоћ стиже од Артемиде? Ифигенија живи и постаје Артемидина свештеница, па се тиме у њеном жртвовању дешава нешто што личи на изузетак (Јанићијевић 1995: 314). Свештено посвећење уместо жртвовања, обичај познат хришћанској традицији, остварује се и у приповеци Ф. М. Достојевског, кроз потпуну измену живота главног јунака и хришћанско мисионарење које он потом предузима.

3. САМОЖРТВОВАЊЕ

Као средство регулације односа међу људима и природним силама, духовима и боговима, жртвовање се може истовремено разумети као вид размене и начин комуникације. Уобичајена тумачења притом придају пресудан значај једном или другом својству жртвеног чина. Старија теорија о жртвовању као даривању или размени заснованој на начелу *дар за уздарје* потиче од социолога Херберта Спенсера и етнолога Едварда Тајлора (Јанићијевић 1995: 314). Спенсер је свако жртвовање сводио на посмртне дарове, док је Тајлор жртвени дар сматрао првобитном формом жртвовања, инте-

ресујући се за потоњи развој жртвеног обреда, посебно два његова наредна обредна ступња, страхопоштовање и одрицање:

„Ако је основна даровна жртва била намењена богу попут дара човеку и стога морала представљати вредност за жртвоваоца коју божанство прима као такву, каснија жртва састојала се у честовању бога, који се понизној жртви радовао иако је она за њ била незнатне вредности” (Јанићијевић 1995: 314).

Тајлор уочава прелаз ритуала из практичне стварности у формалну област церемоније, што се испољава у постепеном смањењу жртвеног приноса или јефтинијој замени испрва скупocene жртве, све до чистог симбола.

Са друге стране, по В. Робертсону Смит, жртвовање се заснива на *обредној причести* и циљ му је да успостави свету везу која спаја учеснике међу собом и сједињује их са њиховим божанством. Робертсон Смит је у тотемском обреду, односно ритуалном убијању и једењу тотемске животиње, видео најдубљи корен сваке жртвене установе (Јанићијевић 1995: 314). Ослањајући се на ову теорију, Фројд је развио своје схватање о суштини жртвовања. Пошто је сам бог првобитно био тотемска животиња, творац психоанализе је закључио да је тотем рана замена за оца. „Отуда је првобитна животињска жртва морала бити замена за људска (sic) жртву, за свечано убијање оца, а поново се преобразила у људску жртву кад је замена за оца опет добила људско обличје” (Јанићијевић 1995: 315). Јован Јанићијевић сматра да су Ибер и Мос најодлучније раскрстили са теоријом дара, али и са теоријом причешћа. Ови француски социолози су истицали да је жртвовање у основи уговорни чин, а суштину обреда, према тумачењу које су они понудили, сачињава сакрализација свих предмета и учесника у жртвовању, укључујући и жртву. Насупрот Иберовом и Мосовом схватању да се жртва, као и други учесници жртвовања, сакрализује тек у обреду, Жорж Батај је жртвеној животињи сакралност приписивао унапред. Батај ће касније жртвовање објаснити као „превазилажење грозде која се осећа због силине смрти” (Јанићијевић 1995: 315).

За нас је од значаја мишљење Еванс-Причарда, енглеског африканисте који се нарочито усредредио на симболику жртвене размене, уз претпоставку да је жртвовање у основи посвећење, а жртва „окајница”. При жртвовању човек се поистовећује са жртвом, са којом умире део њега. На тај начин се постиже опрост грехова и поновно рођење: „Жртвовање је, дакле, симболично саможртвовање” (Јанићијевић 1995: 316). Било да је посредни успостављање нарушеног реда или стварање и уређење друштва и света, жртвовање прочишћује осећања, доноси психичку равнотежу, омогућује очитовање континуитета социјума и космоса, те потврђује човекову освешћеност у вези са тим. Јован Јанићијевић (1995: 316) појашњава да приме-

њени поступак жртвовања може бити стваран или симболичан, жртвова-очев став одлучан или смеран, а жељни учинак материјалан или моралан. Жртвовање помаже учвршћењу човековог положаја у свету, као и његовом овладавању собом и силама које га окружују.

Једно од такорећи сталних места у тумачењу приповетке „Сан смешног човека” јесте тренутак сна у којем јунак посеже за оружјем и пуца у себе. Суицидални чин уистину нема много тога заједничког са поетиком жртвеног обреда јер самовољно лишавање живота није и не може бити схваћено као чин *gara za uzdarje*, а још мање се може довести у везу са теоријом жртвеног обреда. Саможртвовање какво налазимо кроз историју – почевши од антике и добровољног пристајања на жртвовање ради победе над непријатељем или отклањања епидемије, преко јапанског ритуалног самоубиства харакири или самоспаљивања удовица у Индији – последица је истог менталног става да се жртвовањем свакако приноси део себе. Неретка су и изједначавања жртвоваоца и жртве, али и жртве и жртвопримаоца у обредима примитивних народа (Јанићијевић 1995: 317). Међутим, дефинисање жртвовања као намерног свечаног чина симболичног давања или одрицања, да би се натприродно постигао одређен чин који се не може постићи уобичајеним радњама, може се применити на случај смешног човека уколико се сетимо његове намере да пуца себи у главу, тачније десну слепоочницу. Глава је најважнији део тела сваког човека, а њена симболика неизоставно је повезана са интелектом. То значи да пуцњем из револвера смешни човек жели да симболички саможртвује свој дотадашњи начин размишљања, резонувања и реаговања, али не и своје емоције, јер „питање добра и зла није толико ствар интелекта, као што се може чинити на први поглед, већ је заправо осећајна категорија” (Жижовић 2012: 57). Питање прихватљивости овакве жртве остаје отворено пошто знамо да је смешни човек потпуно променио своју психологију након буђења, али и да остварење његове мисије у *овом свиџу* остаје заувек упитно.

4. ХРИСТ

Успостављање паралеле између приповетке „Сан смешног човека” и романа Ф. М. Достојевског оправдано је и када говоримо о главном јунаку. По речима Владете Јеротића, смешни човек у фантастичној причи² До-

---

²Пишући о својствима фантастичног, Цветан Тодоров запажа да три услова гарантују књижевном тексту ово својство: читалац је у неизвесности између природних и натприродних догађаја о којима се говори, неодлучност тиме постаје једна од основних тема дела, читалац напослетку мора заузети став (Тодоров 2010: 34–35). Дакле, умногоме зависи од читаоца како ће доживети приповетку „Сан смешног човека”; зашто не истовремено и са иронијом, и са поверењем наратору.

стојејевског на почетку личи на остале „негативне хероје” руског писца по томе што је „неподношљиво горд, склања се од људи, презире их, машта о друкчијим односима међу људима, пати од страшне унутрашње чамотиње” (Јеротић 1981: 492). Иако на другачији начин у односу на Ставрогина или Ивана Карамазова, и смешни човек се приближава идеји суицида као свом неминовном крају. Њега је захватило убеђење да је све свеједно, а на тој свеједности и равнодушности, била она свесна или несвесна, немогуће је опстати у животу. Отуда се и сама смрт за јунаке Достојејевског намеће као једини логични и могући одабир.

Међутим, ако човек није до краја идентификован са Злом, ако мржња у човеку није заузела сав простор душе, осећајан и мислен, онда ће се, по Јеротићевим речима, архетип спасиоца³ пробудити на време и спасити човека од самоуништења. Достојејевски зато у нарацију најпре уводи звездицу на мрачном небу, а потом и сусрет са девојчицом. „Архетип Спасиоца увек доноси архетипске снове, а у њима се заиста дешавају необичне ствари” (Јеротић 1981: 492). Архетипски снови увек доводе до трајних промена у личности па их по томе разликујемо од снова који имају друго порекло. Смешни човек је темељно измењен након сна и уместо немоћи, презира, нарцистичког усамљивања и бесмислене равнодушности, он прихвата бол и патњу као синониме смисла живота, одбацује заувек сваку помисао на самоубиство и на себе преузима задатак помагања и олакшавања патње другим људима:

„Само доживљаји ’насушног, живог и непрекидног јединства с Целином васељене’, као и чврсто убеђење ’смешног човека’ (да ли се он још сме тако назвати?) да ће и с оне стране границе земног живота и земаљске природе наступити ’још веће проширивање додира с целином васељене’, могли су довести до преображаја и враћања сада већ право јунака приче оној девојчици која му је заједно са звездицом прва указала пут из незнања” (Јеротић 1981: 493).

Једина животна мисија смешног човека од тренутка буђења биће проповедање истине о рају са циљем његовог остварења на целој планети, као у сну. По снажном уверењу које смешни човек заступа, рај може постати наша реалност у року од сата, само уколико послушамо Христов налог и заволимо друге као што волимо себе. Питање да ли је могуће да одистински волимо себе, односно можемо ли искрено волети и друге, Достојејевски, чини се, оставља отвореним. Јунак, којем се други сада подсмевају много више него пре, увиђа да међу људима раја нема, а нема ни изгледа да се рајско стање

---

³ Архетипови представљају опште, за човечанство типичне наслеђене форме опажања и разумевања. То су пре свега митолошке слике и мотиви, који свугде и у свако доба поново могу настати, без миграција или утицаја историјске традиције (Јеротић 2007: 19).

икад и оствари. Па ипак, јунак показује нарочит преображај јер се више не љути на оне који су га исмевали: „Али сада се ја више не љутим, сада су ми сви они драги, чак и када ме исмевају – и тада су ми због нечег нарочито драги” (Достојевски 1977: 209). Психолошки је логично да се човек брани од подсмеха. А ако он посебно заволи оне који му се највише подсмевају, онда се ту раскрива посебан психолошки механизам. „Христолики сјај човековог егзистенцијалног потенцијала [...] и јесте рај човеков” (Стојановић 2009: 216–217). С обзиром на то да је на делу остварио налог који предлаже другима, смешни човек се може квалификовати за оног ко се назива проповедником. Дакле, није реч о његовом пуком јогунству или тврдоглавости, већ о подвигу који има стварне основе.

Према Драгану Стојановићу, поред несумњиве луцидности Достојевског, за настанак приче „Сан смешног човека” треба захвалити и његовој одушевљености Христом. О својој занесености Христом Достојевски је писао: „Штавише, ако би ми неко доказао да је Христ изван истине и кад би истина стварно била изван Христа, ја бих радије остао са Христом него са истином” (Стојановић 2009: 207). Ако оставимо по страни мишљења религиозних мислилаца, рецимо Сергеја Булгакова⁴, истина која би стварно била ван Христа могла би бити и стварна историјска истина, стварна истина неке појединачне егзистенције, а не само истина коју траже и установљују природне науке. У том случају, са Христом би требало остати упркос историјској збиљи и упркос животним недаћама што их људи проживљавају. За Достојевског, Христ је отелотворење идеалне усклађености лепоте и разума. Стварност таквог идеала је празна, али ако она макар и замишљеним садржајем делује на људе и свет, онда се може рећи да је онтолошки „обезбеђена” (Стојановић 2009: 207–212).

Међутим, историја тумачења романа и прича Достојевског говори и о унутрашњој подвојености утицаја које је извршило његово мишљење. Волфанг Милер-Лаутер истиче да је разумљив јак утицај који је писац извршио на токове руске религиозне филозофије 20. века (Милер-Лаутер 1986: 39). Међутим, већ 1880. године, руски књижевни критичари доводили су православну веру Достојевског у сумњу⁵. Доживљавали су га као атеистичког нихилисту, који скрива своја права уверења испод религиозног огртача. Милер-Лаутер сматра да је једнострано везивање Достојевског за „неверовање” погрешно као и његово везивање за „веровање”. Не може се рећи да је писац био безусловно хришћанин, али није био ни атеиста: „На необичан начин, Достојевски је био обоје у исти мах и, отуд, у ствари ни једно ни друго” (Ми-

---

⁴Са становишта неког ко беспоговорно верује, приклонити се истини мимо Христа пре је чин идолопоклонства и самовоље него праве вере (Стојановић 2007: 208–209).

⁵Приповетка „Сан смешног човека” први пут је објављена у то време, 1877. године, као део *Пишчевој дневника*.

лер-Лаутер 1986: 40). Може се рећи да се мишљење Достојевског као писца у основи и конституисало кроз једну такву сучељеност. Та се проблематика на разне начине таложу у његовом делу, о чему је реч и у приповеци „Сан смешног човека”.

5. ЗАКЉУЧАК

Свако жртвовање, било стварно, у обредним традицијама које га и данас практикују, било симболично, у основи претпоставља посвећење. Приликом чина жртвовања човек се поистовећује са жртвом, са којом умире и део њега. Символика жртвене размене у знаку саможртвовања може представљати један од аспеката тумачења приповетке „Сан смешног човека” Ф. М. Достојевског. Главни протагониста у сну остварује суицидалну намеру, коју је данима планирао на јави. Ако се жртвовање дефинише као намерно симболично давање или одрицање, како би се натприродно постигао одређени чин, може се рећи да пуцњем из револвера смешни човек симболички саможртвује дотадашњег себе да би, духовно сасвим измењен, након сна започео мисију Христовог следбеника. Истовремено, чин самоубиства нема додирних тачака са жртвоприношењем, пошто самоволно лишавање живота не може никако бити схваћено у овом контексту, о чему сведоче бројне теорије жртвеног обреда. Та околност уноси траг двосмислености, али и оригиналности у тумачење ове приповетке.

Важно је истаћи да се у крајњој линији тумачења „Сна смешног човека” налази веровање наспрам неверовања, две супротности које се међу собом искључују, а ипак обе полажу право на важење. Достојевски је у нарацију своје приче инкорпорирао Христов налог о вољењу ближњег, али је разноликим импулсима у приповедању (сном, суицидом, претераним одушевљењем јунака после сна) остварење те заповести довео у сумњу. Достојевски је показао да се та истовременост супротстављених ствари у човековој души може осећати, да се томе може чак тежити, односно да је подједнако важење супротних идеја у литератури – још једна идеја.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Достојевски (1977): Фјодор Достојевски, *Приповејке*, књ. 3, Љубљана: Рад; Београд: Дело.

Достојевски (1965): Фјодор Достојевски, *Избор из дела*, предговор Василија Калезића, Београд: Народна књига.

Оливера Жижовић, *Тумачење сна смешног човека Ф. М. Достојевског*, презето 31. 1. 2019. са сајта https://kupdf.net/download/san-smesnog-covekapdf_5a589083e2b6f5f5266353e2_pdf.

Јанићијевић (1995): Јован Јанићијевић, *У знаку Молоха: антрополошки опис о жртвовању*, Београд: Издавачка задруга IDEA.

Јеротић (1981): Владета Јеротић, Сан смешног човека Ф. М. Достојевског, *Поља*, бр. 1, Нови Сад, 491–493.

Милер-Лаутер (1986): Волфганг Милер-Лаутер, *Дијалектика идеја Достојевског*, Београд: Култура.

Павловић (1987): Миодраг Павловић, *Поетика жртвеног обреда*, Београд: Полит.

Стојановић (2009): Драган Стојановић, *Рајски ум Достојевског*, Београд: Досије студио.

Тодоров (2010): Цветан Тодоров, *Увод у фантастичну књижевност*, Београд: Службени гласник.

Jasmina B. Tešović

University of Kragujevac

Faculty of Philology and Arts

PhD student

THE RITUAL PARADIGM OF SELF-SACRIFICE IN F. M. DOSTOYEVSKY'S STORY "THE DREAM OF A RIDICULOUS MAN"

Summary: This paper deals with the story "The Dream of a Ridiculous Man" by F. M. Dostoyevsky, with special emphasis on the analysis of the ritual paradigm of self-sacrifice. The aim of the paper is to show the altered character of the rite of sacrifice in the story, which was achieved with a motif of the suicidal dream. After committing suicide in his dream, the main character dreams about a paradise planet; however, his attitude towards the afterlife can only be partially subsumed under the redemptive sacrifice of Jesus Christ in terms of a complete personal change and his understanding of life upon awakening. Achieving paradise on Earth, the task to which Dostoyevsky's hero devotes himself, remains difficult and almost impossible to accomplish, which makes the Russian writer's story ambiguous till the end.

Keywords: rite, sacrifice, dream, suicide, Christ, Dostoyevsky.